

(Əvvəlki ötən sayımızda)

"YAŞAMAQ HAQQI" SÖZÜN AYNASINDA YAXUD ƏDƏBİ-MƏNƏVİ DƏYƏRLƏRİMİZİN ƏBƏDİ YAŞAR HƏQİQƏTİ

"Maraqlısı isə əsərin adıdır. Yazıçı onu özü düşündüyü kimi mənalandıra bilər. Oxucu isə onu öz düşüncələrinə uyğun mənalandıra bilər və bu mənə taqımı geniş, çeşidli ola bilər. Bildiyimiz və gəldiyimiz nəticə budur ki, bu kitabın adı sanki sual edir: bu yüzillik ərzində kimin daha çox Yaşamaq haqqı var? O yaşamaq haqqı dünyaya gəlib, bir ömür sürüb, dünyasını dəyişib getmək anlamında deyil bəlkə də. Bəlkə də bu Yaşamaq haqqı "necə yaşamaq?" anlamındadır. Anar o kəslərə yaşamaq haqqının "pasportunu" verir ki, onlar milyardlarla insandan humanizmi, insanlığı, ağılı, zəkası, dərrakəsi, bəşəri əməlləri, milli düşüncələri ilə "seçilib". O "Seçilmişlər" in siyahısında Anar Rəsul Rza oğlunun da layiqli yeri var. Anar həm cisman, həm də mənən əbədi Yaşamaq haqqını əməliylə, amaliylə, idealiylə, zəhmətiylə qazanıb. Halalınız olsun, Anar müəllim".

Salatın Əhmədi, "Anarın "Yaşamaq haqqı" kitabından

Avropa ölkələrinin nəylə rəhbərin xoşuna gəlməyən rəhbərləri də vəzifəsindən uzaqlaşdırıldılar. habsə, güllələnməyə məruz qaldılar) qeyd edilir.

Yuqoslaviyanın rəhbəri İ.B.Titonun bu boyunduruqdan qurtara bilməsi səbəbləri (ona görə ki, Yuqoslaviyanın SSRİ ilə ümumi sərhədi yox idi və orada sovet qoşunları yerləşdirilməmişdi), bu məsələdə, "Titonun şəxsi ambisiyaları, cəsarəti və xasiyyətindəki partizan mətanəti"nin də rolu açıqlanır". Göründüyü kimi müharibədən sonra Şərqi Avropa ölkələrinin xalqları bolşevizmin və demək, həm də Stalinin iç üzünü kifayət qədər bilib. Bu tiranlığın mahiyyəti haqqında kifayət qədər aydın məlumat alıblar.

Əlbəttə, Sovet İttifaqı qapalı ölkə idi. Burada baş verən proseslər çox böyük cidd-cəhdlə dünya xalqlarından gizlədilir. Amma İkinci Dünya müharibəsindən sonra sərhədlərin Şərqi Avropa ölkələri hesabına genişlənməsi məlumatların daha geniş dünya ölkələrinə çatmasına da şərait yaradır.

S.Əhmədi Anarın qeydləri əsasında Nazim Hikmət və Sovet İttifaqı məsələsi haqqında da düşüncələri yazıya alır. Hətta Nazim Hikmətlə bağlı bezi faktlar Stalinin ən gizli keyfiyyətlərini də üzə çıxarmağa imkan verir. Görkəmli ədəbiyyat adamlarının və digər sənət sahəsində çalışan görkəmli xadimlərin təqib olunması, edamları, sürgünlər oxucunun üzə qarşısında canlanır və S.Əhmədi Anarın əsərinə yüksək həssaslıqla yanaşması ilə bu məsələləri məharətlə ədəbi-publisistikanın xammalına çevirir.

S.Əhmədi Azərbaycanla bağlı məqamlarda daha yüksək həssaslıq göstərir. Anarın qeydlərində Azərbaycan xalqının taleyindən keçən faciəli məqamlar məhz S.Əhmədinin qələmi ilə yenidən canlanır. Geniş oxucu əhatəsinə çıxarılır. S.Əhmədi qeyd edir ki, Anar Stalin aventurasının hansı dalğalarla uçurları və ləccə də Azərbaycanca gəlib çatması ilə bağlı düşüncələrində yazır: "Necə deyirlər, Moskvada durnaq tuturdular, respublikalarda barmaq kəsirdilər. Azərbaycanda Bağurovun təşəbbüsü ilə Şeyx Şamil ingilis casusu kimi "ifşa" olundu, ona qarşı kampaniya başlandı. Bu üzəndən sonra kampaniya Heydər Hüseynovun kitabı ilə bağlı idi. Yenə də Bağurovun təşəbbüsü ilə xalq eposu "Kitabi-Dədə Qorqud" a qarşı kampaniya başlandı. Bu hadisəyə qədər türkmənlər də bu dəstəyə iddialı idilər. Bağirov elan elədi ki, mən bu epodu türkmənlərə qızıl macmayıda hədiyyə edirəm, gəlib aparınlar. Amma türkmənlər nəinki bu baxışı qəbul etmədilər, həm də Azərbaycandan fərqli olaraq, Türkmənistan da xeyli qorquduşuna tədqiqatçı həbs edildi". Göründüyü kimi, biz Salatın Əhmədinin qeydləri ilə dövrün mənzərəsini təzədən gözümüzün önünə gətiririk. Və elə bu qeydlərin əsasında hətta müharibədən

sonra Dədə Qorquda münasibətin mahiyyəti ni qavrayırıq.

Salatın Əhmədi Anarın yazılarında ayrı-ayrı ifadələrin mahiyyətinə xüsusilə diqqət göstərir. Anar "avtoritet" sözünü "despot"la, "tiran"la əvəz edənə, görünür, ifadənin daha qədimlərdən gələn mənası ilə oxuculara daha artıq informasiya verməyə çalışıb. Salatın Əhmədi də məhz bu məqamlarla görkəmli sənətkarın yeni nəsil insanlara nələri çatdırdığını bildirir. Əlbəttə, Stalinlə bağlı yazdığı məqaləsində dövrün siyasi elitəsinin necə acınacaqlı bir vəziyyətdə olduğunu da göstərir. Salatın Əhmədi Anarın təsvirləri əsasında Stalinin öz silahdaşlarına nə qədər rəhmsiz olduğunu da hiss etdikcə insan acımaya bilmiş.

Əlbəttə, Anar global düşünce adamıdır. O, dövrün ən acı həqiqətlərini müşahidə etdiyi, yadında saxladığı məqamlar əsasında da yazısında əks etdirməyə çalışır.

Anarın atası Rəsul Rza ilə bağlı xatirə formatındakı bir epizodun da oxucular üçün maraqlı olacağını düşünen S.Əhmədi həmin mətni də yazıya gətirir: "1939-cu ildə Moskvada Azərbaycan incəsənəti dekadasında Rəsul Rza filarmoniyasının direktoru kimi bir-bir konsert nömrələrini səhnədən elan edənə kimsə ucadan səsini eşidir: "Pravilno!" fasilə zamanı atam Bağirova şükayətlənir:

- Zalda kimsə mənim elanlarımı şərh eləyir. Bağirov: - Sus, - deyir, - o, yoldaş Stalin-di.

Mən ona dedim ki, sən konfersansa deyilsən, şairənsən, ona görə də, o, bu təzədə zarafat eləyir. Antraktdan sonra atam Stalin haqqında Niyazinin məhəssını elan eləyəndə, Stalin ucadan dillənir:

- Bas sözləri kimindir?
Atam: - Sözləri mənəmdir, yoldaş Stalin, - deyə cavab verir.

Rəhbər: - Elan etmək lazımdı, - deyir. İndi bu hadisə istehzalı münasibət doğura bilər, amma o illərdə bu epizodun əks-sədası, rəhbərin gənc şairə həssas münasibətinin göstəricisi kimi hətta qəzetlərə də düşüb. Sonralar, Stalinin cinayətkarlığının ifşasından sonra, aydın olanda ki, bütün qurbanlar, o cümlədən ölməyə məhkum olunmuş Azərbaycan yazıçıları günahsızdır, atam Stalinə nifrət etdi. Bir də ona görə ki, uzun zaman ona inanmışdı". Əlbəttə, bu epizod Anarın öz müşahidələri əsasında qələmə aldığıdır. Və Salatın Əhmədi Anarın çox dəyərli tarixi-siyasi xronikasından bu mətni təsadüfi götürmür. S.Əhmədi sonrakı şərhlərində əslində Stalinin yurtdışı obrazının hər bir şəxsin taleyindən keçdiyini diqqətə çatdırır.

Söz yox ki, Anar üstə sənətkar kimi siyasi xronikanın yüksələn xətlə hərəketini göstərdiyi kimi Stalin aventurasının sonuna doğru zamanın gerdüşünü də diqqətdən kənar qoymur.

Əlbəttə, Anar global düşünce adamıdır. O, dövrün ən acı həqiqətlərini müşahidə etdiyi, yadında saxladığı məqamlar əsasında da yazısında əks etdirməyə çalışır.

Anarın atası Rəsul Rza ilə bağlı xatirə formatındakı bir epizodun da oxucular üçün maraqlı olacağını düşünen S.Əhmədi həmin mətni də yazıya gətirir: "1939-cu ildə Moskvada Azərbaycan incəsənəti dekadasında Rəsul Rza filarmoniyasının direktoru kimi bir-bir konsert nömrələrini səhnədən elan edənə kimsə ucadan səsini eşidir: "Pravilno!" fasilə zamanı atam Bağirova şükayətlənir:

- Zalda kimsə mənim elanlarımı şərh eləyir. Bağirov: - Sus, - deyir, - o, yoldaş Stalin-di.

Mən ona dedim ki, sən konfersansa deyilsən, şairənsən, ona görə də, o, bu təzədə zarafat eləyir. Antraktdan sonra atam Stalin haqqında Niyazinin məhəssını elan eləyəndə, Stalin ucadan dillənir:

- Bas sözləri kimindir?
Atam: - Sözləri mənəmdir, yoldaş Stalin, - deyə cavab verir.

Rəhbər: - Elan etmək lazımdı, - deyir. İndi bu hadisə istehzalı münasibət doğura bilər, amma o illərdə bu epizodun əks-sədası, rəhbərin gənc şairə həssas münasibətinin göstəricisi kimi hətta qəzetlərə də düşüb. Sonralar, Stalinin cinayətkarlığının ifşasından sonra, aydın olanda ki, bütün qurbanlar, o cümlədən ölməyə məhkum olunmuş Azərbaycan yazıçıları günahsızdır, atam Stalinə nifrət etdi. Bir də ona görə ki, uzun zaman ona inanmışdı". Əlbəttə, bu epizod Anarın öz müşahidələri əsasında qələmə aldığıdır. Və Salatın Əhmədi Anarın çox dəyərli tarixi-siyasi xronikasından bu mətni təsadüfi götürmür. S.Əhmədi sonrakı şərhlərində əslində Stalinin yurtdışı obrazının hər bir şəxsin taleyindən keçdiyini diqqətə çatdırır.

Söz yox ki, Anar üstə sənətkar kimi siyasi xronikanın yüksələn xətlə hərəketini göstərdiyi kimi Stalin aventurasının sonuna doğru zamanın gerdüşünü də diqqətdən kənar qoymur.

Əlbəttə, Anar global düşünce adamıdır. O, dövrün ən acı həqiqətlərini müşahidə etdiyi, yadında saxladığı məqamlar əsasında da yazısında əks etdirməyə çalışır.

Anarın atası Rəsul Rza ilə bağlı xatirə formatındakı bir epizodun da oxucular üçün maraqlı olacağını düşünen S.Əhmədi həmin mətni də yazıya gətirir: "1939-cu ildə Moskvada Azərbaycan incəsənəti dekadasında Rəsul Rza filarmoniyasının direktoru kimi bir-bir konsert nömrələrini səhnədən elan edənə kimsə ucadan səsini eşidir: "Pravilno!" fasilə zamanı atam Bağirova şükayətlənir:

- Zalda kimsə mənim elanlarımı şərh eləyir. Bağirov: - Sus, - deyir, - o, yoldaş Stalin-di.

Mən ona dedim ki, sən konfersansa deyilsən, şairənsən, ona görə də, o, bu təzədə zarafat eləyir. Antraktdan sonra atam Stalin haqqında Niyazinin məhəssını elan eləyəndə, Stalin ucadan dillənir:

- Bas sözləri kimindir?
Atam: - Sözləri mənəmdir, yoldaş Stalin, - deyə cavab verir.

Rəhbər: - Elan etmək lazımdı, - deyir. İndi bu hadisə istehzalı münasibət doğura bilər, amma o illərdə bu epizodun əks-sədası, rəhbərin gənc şairə həssas münasibətinin göstəricisi kimi hətta qəzetlərə də düşüb. Sonralar, Stalinin cinayətkarlığının ifşasından sonra, aydın olanda ki, bütün qurbanlar, o cümlədən ölməyə məhkum olunmuş Azərbaycan yazıçıları günahsızdır, atam Stalinə nifrət etdi. Bir də ona görə ki, uzun zaman ona inanmışdı". Əlbəttə, bu epizod Anarın öz müşahidələri əsasında qələmə aldığıdır. Və Salatın Əhmədi Anarın çox dəyərli tarixi-siyasi xronikasından bu mətni təsadüfi götürmür. S.Əhmədi sonrakı şərhlərində əslində Stalinin yurtdışı obrazının hər bir şəxsin taleyindən keçdiyini diqqətə çatdırır.

Söz yox ki, Anar üstə sənətkar kimi siyasi xronikanın yüksələn xətlə hərəketini göstərdiyi kimi Stalin aventurasının sonuna doğru zamanın gerdüşünü də diqqətdən kənar qoymur.

Əvvəli 4-cü səhifədə

“YAŞAMAQ HAQQI” SÖZÜN AYNASINDA YAXUD ƏDƏBİ-MƏNƏVİ DƏYƏRLƏRİMİZİN ƏBƏDİ YAŞAR HƏQİQƏTİ

biz kitabın əvvəlindən üzü bəri XX əsrin əvvəlindən başlayan, xalqımızın ədəbi-tarixi yolunu müəllifin ədəbi düşüncələri ilə izləmişik. Anar Sovet dövrünü xarakterizə edən ayrı-ayrı mərhələləri də, bu mərhələlərdə cəmiyyətin həyatında faciəyə izlər qoyan tarixi şəxsiyyətlərin də yolunu yeni nəsillər üçün görk meqsədi ilə demək olar ki, təfərrüatlarla işləyib. Bu ardıcılığı Salatin Əhmədli də gözləyir.

S.Əhmədlinin “Anarın “Yaşamaq haqqı” kitabında növbəti yazı “SSRİ-nin Xruşov dövrü haqqında” adlanır. Xruşovun SSRİ-yə rəhbərlik etdiyi mərhələ də bir çox xüsusiyyətlərinə görə fərqli mahiyyət daşıyır. Doğrudur, Xruşovun zamanında heqiqətən Sovetlərin kəsəklesiyi xeyli yumşalmışdı. Bu yumşalmanın xarakterini də Anar özünəməxsus üslubla işləyib. Mətnin əvvəlində Anarın həmin mərhələni əks etdirən qeydləri zəngin faktları ilə diqqəti cəlb edir. Salatin Əhmədli də həmin faktlara əsaslanaraq dövrün xarakterik mənzərəsini çizir. Və biz istər-istəməz bu gün artıq yeni nəsillərə tanış olmayan adlarla qarşılaşırıq. Söz yox, daha çox Sovet rəhbərliyindəki siyasi obrazların təbiəti şərh olunur. Amma həm Anarın əsərində, həm də S.Əhmədlinin yazdığı şərhlərdə Azərbaycanla bağlı faktlar da diqqətdən yayınmır. Salatin Əhmədli yazır: “Azərbaycan rəhbəri Mustafayev *də Xruşovun xeyrinə nitqinin onun gələcək taleyində heç bir əhəmiyyəti olmadığını, Xruşovun Mustafayevlə yənə də bir neçə dəfə toqquşduğunu, “Azərbaycanın çoxmillətli tərkibi haqqında Xruşovun dediyi sözün cavabında Mustafayevin narazılıqla başını bulaması da” onun qəzəbinə səbəb olduğunu (“Siz, yoldaş Mustafayev, başınızı bulayrsınız. Partiya təşkilatına rəhbərlikdə Siz özünüzlü lazımcına aparmırsınız.”) bildirən Anar yazır: “Mustafayevin “günahı” özünü nədə bürüzə verirdi? Sən də, Xruşovun fikrinə, Şaumyanın rolunu lazımcına qiymətləndirməməsində (bu məsələdə necə də Mikoyan barmağı hiss olunur). Sonra Xruşov deyir: - Mənim qulağıma bir sıra yazıcıların (Azərbaycan yazıcılarının - A.) ahu-zarı çatıb. Mən özümü elə aparıram ki, guya ki, heç nə eşitmirəm. Qoy zarısını, sonra müalicə olunurlar, bu naxoşluqdan qurtarlar. Siz heç bilirsiniz bu nə deməkdir? Ermənilərin üçdə biri və rusların üçdə biri... (Azərbaycanın əhəli nəzərdə tutulur. - A.) Bu uşaqlar iki dil öyrənməlidirlər - milli və öz ana dillərini, bununla yanaşı həm də xarici dil. Mənə elə*

gəlir ki, uşaqlar valideynlərinin seçdiyi dildə oxumalıdırlar. Bəs niyə bunun ziddinə gedirlər? Çünki rus dili milli dillərə təsir edəcək. Siz nə istəyirsiniz, yoldaşlar, Türkiyənin təsirinə düşsünüz?”. Hər şey son dərəcə aydındır. Yənə də ermənilərin və ermənipərəst qüvvələrin ötürmələri ilə Türkiyə, pantürkizm qorxusu şişirdilir ki, azərbaycanlıların qanuni yolla öz ana dillərində oxumaq cəhdlərinə əngəl törətsinlər”. Dilimizin müstəqilliyinin, sözün heqiqi mənasında milli ruhun müstəqilliyinə birbaşa təsiri var. Əgər dil basqı altında olarsa, dil qayğıdan məhrum olarsa, o heç müstəqil də ola bilməz. Onda, şübhəsiz, xalqın milli varlığının da təyinedicisi olmaq missiyasını yerinə yetirə bilməz.

S.Əhmədlinin “Heydər Əliyevin dil siyasəti” adlı monoqrafiyasında dilimizlə bağlı tarixi heqiqətlərin araşdırılması göstərir ki, müəllifin siyasi proseslərin müşayiəti zamanı Azərbaycan dili necə böyük çətinlikləri dəf etməli olub. Əlbəttə, ulu öndərin tarixi xidmətləri də danılmazdır. Amma hər halda dilimizin dövlət dili statusunun qorunması və təmin edilməsi Azərbaycanın böyük ziyalıların həmişə narahat edib.

Azərbaycana qarşı siyasi basqılar Türkiyəyə münasibətdə də özünü göstərib. Hər vaxtlə çalışıblar ki, Azərbaycanın Türkiyə ilə əlaqəsi zəif olsun və ya heç olmasın. Amma buna baxmayaraq ədəbi-mənəvi əlaqələr qırılmayıb. Ayrı-ayrı epizodlarda biz xalqın öz dili, milli varlığı uğrunda mübarizəsini Anarın yazdıqlarından da görürük və bunun tədqiqatə cəlb olunmasını Salatin Əhmədli xüsusi cəfakəşliklə təmin edib bildirmişdir. Salatin Əhmədli yazır: “Türkiyə barədə Molotovun əzmək lazım olanda Xruşovun “Türkiyəyə məhəbbətini” izhar etdiyi, Sovet İttifaqının bu ölkəyə qarşı ərazi iddialarını nəzərdə tutan Xruşovun dedikləri (“Türkiyə və İranla dostluq əlaqələrinin qırılmasına səbəb olan siyasət necə də ağır nəticələrə gətirib çıxarıb. Bu, böyük səfehlikdir. Biz Kamal Paşaya kömək etdik, türklər Voroşilovu doğma qardaşları kimi qarşıladılar, meydana Voroşilovun adını verdilər. Voroşilov indi də İzmir şəhərinin fəxri vətəndaşıdır. Almanları əzdik... Başgicəllənmələr başladı. Türklər - yoldaş, dostlardır, gəlin, nota yazaq və darhal Dardanəli verəcəklər. Belə axmaqlıq olmaz. Yox, götürüb nota yazdıq ki, dostluq haqqında müqaviləni pozuruq və tüpürdük türklərin üzünə. Hansı əsasla? Bunu gürcülər - Beriyyə və başqaları təxribat məqsədilə törətdilər. Sübut etmək istədilər ki, ora haçansa Gürcüstanın olub.”), Xruşovun Türkiyənin şərafəti belə sövqlə qoruyaraq gürcüləri suçladığı (axı, Beriyyə gürcü idi) və ermənilərin daha istəhali iddiaları haqqında bir kəlmə də söyləmədiyi açıq-ıdır.” Biz bu mətnləri oxuduqca nəhəng bir dövlətə rəhbərlik edən imperiya başçılarının, eləcə də, Azərbaycan rəhbərlərinin cəmiyyət, dünyada gedən siyasi proseslərə münasibətlərini çox inandırıcı şəkildə izləyirik. Bu tədqiqatda bir məsələ xüsusi maraq doğurur. S.Əhmədli Anarın məqalələrindəki bütün faktları çox dəqiqliklə izləyir və bu faktların nə üçün Anarın diqqətini cəlb etdiyinə də xüsusi münasibət bildirir.

Bizə aydın olur ki, Azərbaycanın tarixi taleyi hətta yumşalma dövrünün müəllifi olan Xruşovun zamanında da Azərbaycan

rəhbərlərinə birmənalı münasibət olmayıb. Azacıq müstəqillik meyillərinin qarşısı xüsusi sərtliklə alınıb.

Mirzə İbrahimovun, İ. Mustafayevin və digər rəhbər simalarının qərəzli, əsassız tənqidlərdən məruz qalması da imperiya mövqeyindən qaynaqlanırdı.

“SSRİ-nin laxlaması. Ermənistan-Azərbaycan gərginliyi” - bu yazının mövzusu artıq bizim şahidi olduğumuz dövrdən alınmışdır. Anar xalq hərəkatının fonunda Azərbaycanda baş verən hadisələri çox dəqiqliklə təsvir etmişdir. Azərbaycanla Ermənistan arasındakı gərginlik get-gedə şiddətlənirdi. Nəhəng Sovet imperiyası sanki gücdən düşmüşdü və elə bu səbəbdən də hadisələrə təsir göstərmək imkanından məhrum idi. Sovet dövlətinin çöküşü qərribə hadisələrlə müşayiət olunurdu. Həvəskar təyyarəçi Almaniyadan uçub Moskvağa gəlir və Kreml meydanında yerə enir və bundan kimsənin xəbəri olmur. Doğrudur, o vaxt belə deyilirdi ki, bu, Qorbaçovun aventurası olub. Amma elə həmin gün müdafiə naziri istefaya göndərilir. Yeni müdafiə naziri təyin olunur. Bu yeni müdafiə nazirinin gəlişi demək olar ki, hadisələrin qarşısını ala bilmədi. 20 Yanvarın dəhşətli gecəsinə gedən yol məhz bu proseslərdən keçirdi. Salatin Əhmədli Anarın sənətkarlıqla qələmə aldığı tarixi hadisələri şərh zamanı bir daha qabardır və bunun oxucu düşüncəsində yer almasına nail olur. Dağlıq Qarabağda baş verən hadisələr gözümüzün önündə canlanır. Millətçi Zori Balayanın əməlləri, aventurası yəqin ki, heç erməni xalqının da yadından çıxmıyacaq. Görkəmli yazıçı-publisist Aydın Qarabağlı “Unudulmaz xatirələr” adlı əsərində Xankəndində millətçilərin törətdiyi əməlləri çox dəqiqliklə şahid həssaslığı ilə təsvir edib. Salatin Əhmədli də məhz həm Anarın yazdıqlarına, həm də özünün şahidi olduğu hadisələrə əsaslanaraq yeni nəsillərin bilməsinin vacib olduğu hadisələri dəqiq və aydın təsvir edir.

Maraqlıdır ki, S.Əhmədli Anarın qoyduğu sualları elə onun, öz yazdıqları əsasında həssaslıqla cavablandırır. Bu da onu göstərir ki, müəllif ustad Anarın mənsub olduğu xalqın qarşısındakı missiyasının mahiyyətini dərinləndirən və əhatəli şəkildə bildirmişdir.

Kitabda “Qara Yanvar faciəsi”, “Anarın iki illik ittifaq deputatlığı dövrü”, “90-cı illər - yeni hakimiyyət dəyişikliyi”, “Heydər Əliyevin qayıdışı - milli qurtuluş” kimi maraqlı esselər də çox oxunaqlıdır. Biz bu esselərin hamısında Anarın böyük ziyalı obrazını reallığa əsaslanan cizgilərlə görürük.

Salatin Əhmədlinin yazdıqları belə bir məntiqi nəticəni dikte edir ki, yeni nəsillər bu böyük şəxsiyyəti öz xalqı ilə təmasda və yazdıqları əsasında tanımalıdır.

Salatin Əhmədli kifayət qədər cəfakəşliklə dəyərli bir tədqiqat əsərini ərsəyə gətirib.

S.Əhmədlinin “Anarın “Yaşamaq haqqı” kitabı orta və ali məktəb tələbələri üçün də çox dəyərli bələdçi ola bilər. Tarix keçmiş haqqında bilgiler sistemidir. Bilgilər isə kitablarda cəmlənir; Anarın “Yaşamaq haqqı” və Salatin Əhmədlinin “Anarın “Yaşamaq haqqı” kimi kitablarda.